Kúty 06 - História a súčasnosť obce Kúty (1905-1921) - 6. časť :)

Venované pamiatke Jozefa Poláka, rodáka, obyvateľa a bývalého predsedu Miestneho národného výboru obce Kúty.

HISTÓRIA OBCE

V rokoch 1905-1918 - bol richtárom obce Ján Hések (Glička).

Roku 1907 - na ceste vedúcej k cintorínu dala obec postaviť sochu patróna roľníkov sv. Vendelína. Na tomto mieste sa v tých dobách nachádzal najväčší kútsky pasienok.

Roku 1910

- mala obec 2 782 obyvateľov,

- „Maďari“ zmenili názov obce na Jokút,

- výsledkom sociálneho a národnostného útlaku bol odchod mnohých obyvateľov obce do cudziny.

Prvá kútska kapela

Roku 1912 - uzrela svetlo sveta v Kútoch prvá organizovaná dychová a sláčiková kapela. Primášom[1] bol strýc Mládeneček, na kontru hral strýc Fabišek, na klarinet hral strýc Kollár a na krídlovku strýc Vrábelíček. Za učiteľa mali pána Prochára z Malaciek. Kapela sa rozpadla po prvej svetovej vojne.

Obrázok hudobníka z dôb účinkovania Rudolfa Koprivu

V rokoch 1912-1913 - kútskej škole pribudlo poschodie a bola dokončená prestavba školy.

Pred prvou svetovou vojnou - obec bola výlučne poľnohospodárska. Pretože pôda v Kútoch je piesočnatá, väčšina obyvateľov obce živorila. To bol hlavný dôvod, prečo odišlo do Rakúska pracovať približne 60 miestnych občanov, ktorí si tam založili rodiny a do Kútov sa už nevrátili. Do USA približne 80 obyvateľov Kútov.

Roku 1914 - pretože sa z Kútov odsťahoval dp. Štefan Pukančík, predsedom kútskeho úverového družstva sa stal Anton Palkovič. Vo funkcii zotrval až do roku 1930.

Počas prvej svetovej vojny - aj napriek tomu, že sa cez územie Slovenska vojna neprehnala, zahynulo na jej

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

bojiskách 74 miestnych obyvateľov vo veku od 18 do 45 rokov.

Roku 1917 - obec postihla „španielska“ chrípka. Spolu s nedostatkom potravín spôsobila smrť malých detí a mladých ľudí. V priebehu týždňa niekedy zomreli aj traja členovia jednej rodiny.

Do vzniku Československa

- obec administratívne patrila do Nitrianskej stolice,

- v Kútoch bolo 6 krčiem. Všetky patrili židom. V rukách židov boli aj: obchod s miešaným tovarom, pekáreň, drevosklad, škrobárne, mäsiarstvo a obchody so strižným a miešaným tovarom.

Roku 1918

- 29. októbra - prvú správu o štátnom prevrate dostal z Bratislavy posledný prednosta stanice „MÁV“ a revident[2] Ettvel ödon,

- 2. septembra - došlo z dôvodu zlých sociálnych podmienok v Kútoch k vzbure. Aby sa situácia už neopakovala, boli v obci umiestnení legionári.

Čo sa dialo v októbri 1918

Situáciu opísali niektorí z Kúcanov takto: „V októbrových dňoch sme z Kútov vyhnali utlačovateľov Maďarov, maďarónov, koristných židovských obchodníkov a „postarali“ sme sa o ich majetok. Najmä o to, čo sa dalo odniesť. Richtára Jána Héska (Gličku), ktorí sa nám v tom snažil zabrániť, obecné zastupiteľstvo pozbavilo mandátu a zvolilo si Pavla Valachoviča (Vaučíka). To čo bolo zrekvírované sa za úradnú cenu, samozrejme prístupnú všetkým, odpredalo. Išlo o múku, cukor, soľ a mäso. Obyvatelia sa postarali aj o voly veľkostatkára Kufnera. Kúcania si povedali: „*Z majíra šecko sužebníctvo utékuo, ná šak by chúďatá vouy pokapali od huadu.*“[3]. A tak ich „*pozarezovali*“[4] a veselo sa „*sekauo maso*“[5]. Z vojakov, ktorí sa vrátili z vojny si richtár a zastupiteľstvo vytvorilo poriadkovú službu. Neskôr prišlo i k likvidácii veľkostatku.“,

- kútska škola mala až 4 učiteľov.

Po skončení prvej svetovej vojny

- vznikol telovýchovný spolok Omladina, neskôr pôsobiaci ako Orol,

- v obci pracovali: Slovenská roľnícka jednota, Zbor dobrovoľných hasičov, Kresťanské roľnícke združenie, Katolícka jednota žien, Katolícky kruh, Gazdovské družstvo, Včelársky spolok pre Kúty a okolie, Úverové družstvo pre Kúty a okolie, Odbočka jednoty československej obce legionárskej.

Ako fungovalo kútske úverové družstvo

- zo strachu pred pomstou obyvateľov utiekol z obce účtovník kútskeho úverového družstva I. Matulay. Aj napriek tomu začalo družstvo po päťročnej stagnácii opäť fungovať. Po prijatí nového zákona bolo pričlenené k Ústrednému družstvu v Bratislave. Novému účtovníkovi Albertovi Polákovi sa podarilo zaostalé veci vyrovnať a vysporiadať. Poukázaná štátna záloha na vklady, ktoré boli zmrazené v Budapešti, vo výške 122 000 korún umožnili vyplácať aspoň čiastočne staré vklady. Pričinením farára dp. Jozefa Käzmayera, prišli aj ostatné vklady[6], čo umožnilo povoľovanie nových pôžičiek a družstvu sa vrátila dôvera. Svedomitou prácou na čele s Matejom Ralbovským (Hajas) a predsedom dozorného výboru Simeonom Palkovičom (Sogor), spolu s účtovníkom Albertom Polákom, Jozefom Käzmayerom a Jánom Juricom rozkvitlo družstvo tak, že zaujalo popredné miesto na západnom Slovensku. Úverom poskytovaným na 6,25 % sa stalo družstvo najlacnejším ústavom kraja. Úverové družstvo pamätalo aj na miestnu kultúru, na ktorú venovalo 27 000 korún, čo bol za prvej Československej republiky úctyhodný obnos. Úrokový rozdiel medzi vkladmi a pôžičkami bol najviac 2,5 %. Z tohoto plynul družstvu zisk, ktorý zrejme potrebovalo na svoju prevádzku, a keď niečo zostalo, rozdalo sa to na všeobecné ciele (škole, kostolu, hasičom, chudobným školským deťom a podobne).

Za I. ČSR

- bol po vytvorení 1. ČSR prvým richtárom obce Pavol Valachovič (Vaučík). Ďalšími v poradí boli: Anton Ondriska, bol veľmi sčítaný a dobrý rezbár, Matej Ralbovský (Hajas), Vendelín Vala, Matúš Hések (Rupša), František Šimek, Mudr. Eduard Príkazský, ktorý pôsobil v Kútoch ako obvodný lekár a bol veľmi obľúbený, Ján Libuša, bol richtárom aj počas druhej svetovej vojny a jeho úradný titul znel vládny komisár,

- až do roku 1948 mala v obci cementový tovar pani Karkulínová,

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

- na rozdiel od minulosti (kedy bola železničná sieť Slovenska orientovaná na Budapešť) sa po vzniku ČSR dôležitými stali železnice v horizontálnom smere. Okrem Košicko-bohumínskej železnice umožňovali v tých dobách spojenie českých krajín so Slovenskom len Vlárska železnica a vedľajšie trate Holíč-Hodonín a Devínska Nová Ves-Kúty-Břeclav,

- veľa obyvateľov obce pracovalo na železnici, rozvinuté boli remeslá (tkáčstvo, košikárstvo, výroba konopného oleja),

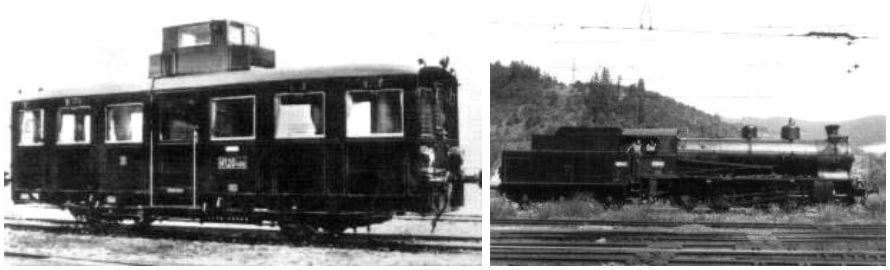
- odišlo za prácou do USA asi 200 obyvateľov Kútov.

Svatba Kúcanov v New Yorku v roku 1913

Roku 1919 - kútsky rodák dp. Ľudovít Šimek založil divadelný ochotnícky krúžok, pričom mu pomáhala učiteľka Kiššová. Krúžok mal u miestnych obyvateľov veľký úspech.

V rokoch 1920-1935 - v Kútoch bolo nacvičených až 60 divadelných hier. Najobľúbenejšie boli hry Ferka Urbánka, najaktívnejšou herečkou bola pani Paula Kubovičová.

Takéto vlaky jazdili po kútskej železničnej stanici v rokoch 1918-1939

Roku 1920, 19. júla - bola usporiadaná verejná slávnosť na počesť založenia telovýchovnej jednoty Orol. Počas slávnosti v meste prvýkrát vystúpili členovia spolku (dospelí, dorast a žiactvo). Slávnostnú reč o poslaní Orla mal zástupca katolíckych Slovákov z USA, dp. Antonín Filker.

Roku 1921

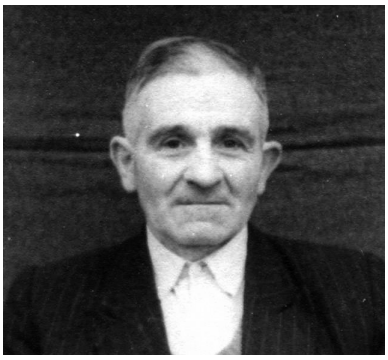
- 7. augusta - bol dp. Antonínom Filkornom vysvätený „*prápor*“[7] spolku Orol. Na jeho zakúpenie prispeli americkí Slováci a Justína Poláková, ktorá sa stala matkou prápora. Kmotry práporu boli: Mária Palkovičová, Mária Ralbovská (Čorka), Mária Ralbovská (Hajaska) a Rozália Ralbovská. V tom čase bol predsedom Orla Martin Sovka,

- mala obec 2 732 obyvateľov,

- sa v Kútoch na ihrisku hralo divadlo Jánošík. Počas vystúpenia herci chodili na živých koňoch.

V rokoch 1922-1928 - bolo v obci odohraných až 60 divadelných predstavení. Známou osobnosťou tej doby bol Ján Kubica, ktorý bol herec, režisér, šepkár a kulisár zároveň.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Ján Kubica

[1] Prvý huslista ľudovej kapely.
[2] Pravdepodobne revízor.
[3] Z majera utieklo všetko služobníctvo, veď by chúďatá voly zdochli od hladu.
[4] Pozabíjať.
[5] Sekať mäso.
[6] Niekedy po roku 1922.
[7] Zástava.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania